

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי בר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת וילך

א. אור החיים .

פרק לא' פסוקים א'-ו':

רא (א) וילך משה. כאשר השלים כל דבריו אז הלכו כל הנלצים לפניו והטף והנשים איש לאהליו, ולא הולך הכתוב להזכיר זה, כי כבר אמר אתם נלצים היום וכו' לעברך צברית וכו', ואחרי עברם צברית ילכו מפניו, ואמר הכתוב עתה כי משה הלך מנחמה לוייה אל מנחה ישראל לכבדם, כמו שיראה להפטר מחבירו ובא ליטול רשות ממנו: (ב) **בן מאה ועשרים שנה**. זקן ושבע ימים ואין לכם להתעצב על מיתתי כאשר היא סוף כל האדם: **לא אוכל עוד לצאת ולברוא**. אין זה קוטר למה שיאמר לקמן לא כהתה עיני ולא נס ליחה, כי הכונה שם שהיה צריך משתמש בכל חושיו ובכחות נפשו בשלמות, ואולי שעם כל זה הרגיש בעלמו שאין לו עוד מדת הגבורה והכח לשאת את משא העם ערחס וריבם, וללאת ולבא לפניכם למלחמה, ומנהיג האומה הזאת ושר לבא מלחמת ה' לא די לו שהיה צריך משתמש בחושיו ובכחות נפשו כראוי, כי אם צריך שהיה גבור חיל ורב פעלים, שוקד להשגיח בעניני האומה ולדעת לרכיב ולפקוד עליה מן הבוקר עד הערב וגם בלילה לא ישכב לבו כי ילטרך למחשבות רבות ועלות עמוקות ליישר ההגותיה בעתות השלום, אף כי בלאתה על אויביה לא ייעף ולא ייגע מרוב ענין ועבודה קשה, ואין בזה תפארת לזקן. וכבר אמר החכם תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה (משלי כ')

כ"ט, וגדולה מזו אחז"ל לא אוכל עוד ללאת ולבא בדברי תורה, מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, כונתם לומר לא שנעלמו ממנו דרכי התורה והחכמה ופירושה האמתיים, אלא שנתמעט בו הכח למסור את חכמתו לאחרים ולהפיץ את מעיינות התורה לחוץ, ולזה דקדקו לומר מסורות ומעיינות החכמה, כי להורות לאחרים וללמדם חכמה צריך שקידה רבה והשתדלות דברים ומשא ומתן, ואין זה בכח ותולדות הזקן: ודי **אמר אלי**. ואף אם הייתי יכול ללאת ולבא, הנה ה' גזר עלי שלא לעבור את הירדן, ואפשר עוד לפרש הכתוב בענין אחר, שהיה לא אוכל עוד כמו לא תוכל לאכול בשעריך, ופירושו איני רשאי עוד ללאת ולבא לפניכם ולהנהיג אתכם, לפי שהם אמר אלי לא תעבור וכו': (ג) **ה' אלהיך הוא עבר לפניך**. אין הנלחון תלוי בו, כי השם ישמיד את הגוים האלה מלפניך, ואם תאמרו שעם כל זה צריכים אתם למנהיג שיעבור לפניכם ואחריו תלכו, הנה יהושע הוא עובר לפניך, וגם בידו יעשה השם נפלאות כי אני לא מניתי מודעתי, אלא על פי השם, וזהו כאשר דבר ה': (ד) **ועשה ה' להם ככל המצוה**. לשבור מצבותם, ולקרוא להם תחלה לשלום ושלא להחיות כל נשמה, וכל שאר המלות שזכרו בענינם: (ו) **לא ירפך**. לא ירף ממך, ולא יתן לך רפיון לבטלי היות בעזרתך:

שאלות

1. אינה קושי מוצא פרשנו בפסוק א' ומה מצנהו לכך?
2. פרשנו מאריך בהסבר למה משה חייב לפרוש למצבות, בצצט מה הפציה?
3. מה פרשנו מרחיב בפירושו ומנאק ברישה זו?
4. ציווי הקב"ה מוסיף נוסף נוסף, למה חשוב לו להדגיש זאת?
5. מה מוסיף פרשנו בפירושו לפסוק ד'?
6. בפסוק ה' מסביר פרשנו את אשר צליה לצוות, אק יש סתירה פנימית בדבריו, מהו ואיך ניתן להסבירה?
7. מה מוסיף פרשנו לפסוק ו'?

* * *

ב. אור החיים .

(א) וילך משה. צריך לדעת להיכן הלך, פרק לא' פסוק א' : וינתן תרגם ש'הלך למשכן בית אלפנא, והמפרשים (רמב"ן ורמב"ם דחיי) אמרו ש'הלך מפתנה לוייה למחנה ישראל באדם הנפטר מחבירו, והכתוב סתום הוא ואין ממנו

הפך לא' מהדרכים, עוד צריך לדעת מי העיר את רות משה לדעת ש'מלאו ימיו ושנותיו והלא אמרו ב'מלאו (שבת ל.) שאין מודיעין לאדם ימיו ושנותיו ומי הודיעו למשה:

קצו, וכנה לנפשו לשון זכר, כי הוא סימן לגדל הנפש כשתהיה במדרגת זכר, והודיע הכתוב במה שאמר וידבר את וגומר שהרגיש בהליכתה והביר שהגיע קצו ביום ההוא כאמרו בן מאה וגו' אנכי היום ואמרו ז"ל (ר"ה י"א) היום מלאו ימי ושנותי, ואם תאמר מנין ידע משה בדיוק יום המיתה, הלא אמרו ז"ל כי מיום שינוסו הצללים עד יום המיתה הם ארבעים יום, ומי יודע הדברים יותר ממשה והשכיל יודע יום קצו, והכרה כזו משגת היא לגדולי עולם, ועין מה שפרשתי בפסוק (בראשית מ"ז כ"ט) ויקרבו ימי ישאל: וידבר את (כל) הדברים וגו'. אמרו את (כל) הדברים, להעיר שהגם שהגיע יום פטירתו כאמרו אנכי היום פרוש היום מלאו ימי וגו' אף על פי כן היה בו כח היכול דבר כל הדברים הנאמרים מכאן ועד סוף הספר מה שאין כח בזולתו עשות פן בין בכתב הגופי בין בכתב השכל:

ונראה לפרש על פי דבריהם ז"ל (זהר ח"א ר"י): שאמרו כי ארבעים יום קדם הפטירה נשמת האדם הולכת ממנו כאמרו (שה"ש ד' ו') ונסו הצללים ומבקרת מקום חנייתה במקום עליון והצדיקים יצרו בדבר, וצא ולמד מרבי שמעון בן יוחאי שהביר ברבי יצחק כאמור בספר הזהר (שם). ואמרו עוד כי השמות שיש לישאל הם שמות הנשמות, וכבר העירוני בזה בפרוש פסוק (משלי י') ושמ רשעים ירקב, וכמאמר חז"ל שאמרו (זהר מדש ק"ב) שאין הרשעים זוכרים את שמם, והשעם הוא כי הרשע אין לו נפש וכמו שקמו בפסוק (משלי כ"ג) ושמם שפין בלעף אם בעל נפש אתה, הא למדת שהרשע אינו בעל נפש כי נשבות היא ממנו, ולזה אין הרשעים מכירים את שמם כי אינם בעלי נפש בעלת השם, וכאן אמר וילך משה פרוש רוח החיים שבו שתקרא משה הלכה בסדר הרגיל למי שמגיע

אלות

1. בקטע הראשון מצאנו כרשנו תהיות מספר, התוכל להסבירן?
2. בקטע השני מסביר כרשנו ו באריכות צנין מסוק ואורכה, מהו ומה הסברו ואיך זה נוסע למה רבין?
3. מה חידושו בקטע האחרון?
4. מוספריט כאן שני כוחות שונים אשר פניהם מה שלט, למה זה חשוב?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.
פרק לא' פסוק ג':

10. "וישלח מלאך ויוצינו ממצרים" (במדבר כ"ט). ועיין ביאור רבינו לכו תשא פרק לג. 11. וקשה לרבינו מי בעצם "עובר לפניך", ה' או יהושע. 12. וזהו "כאשר דבר ה'" (ואילו היה כתוב 'כאשר ידבר ה'" היה נוח טפי לפירוש רבינו). והשוה אונקלוס לפסוק ז המתרגם "כי אתה תבא את העם הזה" — 'ארי את תיעיל עם עמא הדין', כאילו יהושע והעם שוים (ועיין להלן פסוק ז).

(ג) ה' אלהיך הוא עובר לפניך. וכמו כן אין לכם להתעצב על מה שתאבד מכם הנהגתי¹⁰, כי אמנם "ה' אלהיך עובר לפניך", ויבן תזכו להנהגה יותר טובה מהנהגתי. יהושע הוא עובר לפניך¹¹ פאשר דבר ה'. כי אמנם יהושע אינו הפנהיג, אכל "הוא עובר לפניך" במצות האל יתעלה שהוא הפנהיג¹².

אלות

1. לכאורה מה הקושי האפשרי?
2. בצטט מהי תשובתו של מה לכת?
3. כרשנו מתחבט בין הקב"ה ליהושע, בצטט מה זה משה?
4. האם יש לכך רמז בפסוק?

* * *

(יב) הקהל את העם. הצווי על הב"ד שבידם להקהיל כלם ועל כל איש מישראל על מה שבידו לבא בעצמו ולזרז הנשים ולהביא את הטף: למען ישמעו יפרש תועלת מצות האספה שיבואו אל המקום אשר יקרא יהיה שישמעו, ותועלת השמיעה תהיה ולמען ילמדו שהקריאה הזאת שהיתה בכל האמצעים המסוגלים שע"י יבואו הדברים אל הלב כנ"ל תפעל בלבכם חשק שילמדו לעתיד, והתועלת מהלמוד: ויראו את ה' אלהיכם.

ד. התורה והמצוה - המלבי"ם.
פרק לא' פסוק יב':

שתגיע

אליהם היראה, ותועלת היראה הוא: ושמרו לעשות ע"י הלמוד ע"ד שאמרו חז"ל תלמוד גדול שמביא לידי מעשה, שפירושו הלמוד מביא לידי יראה והיראה למעשה: את כל דברי התורה הזאת. בפרטות מאחר ששמעו והבינו כל הדברים בפרט גקבעו בלבם לקיים כל פרט ופרט (והזכיר תיבת למען גבי השמיעה וגבי הלמוד ולא גבי היראה, מסני שתיבת למען הוראתה על דבר שיהיה בודאי, ולכן השמיעה והלמוד הוא בטוח אבל היראה אינו מובטח כ"כ):

אלו

1. על מי הציווי?
2. מה התוצאת מהציווי זה ואיך תאמת שררת יש לכך?
3. מה המטרה הסופית?
4. פרשנו מהחין בשימוש סלקטיבי של המלה: "למען", מה ואיך הוא לומר מכך?

* * *

ה. משך חכמה עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק לא' פסוק יד':

לא, ו כי אתה תבא את העם הזה וכו'.

ולהלן (פסוק כג) "כי אתה תביא וכו'". אמר רבי יוחנן, (אמר לו משה ליהושע) אתה והזקנים שבדור עמד. אמר לו הקב"ה טול מקל והך על קדקדם (— דבר אחד לדור ואין שני דברים לדור.) (פרק קמא דף ח, א) דסנהדרין, ורש"י הביאו. הענין, דאמרו (בבא בתרא עה, א) זקנים שבדור אמרו: אוי לה לאותה ברושה (ואוי לה לאותה כלימה — פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, עכ"ל). הכוונה, כמו הלבנה שאין לה אור בעצם רק שמקבלת אור מן החמה, ולכן אין כוח להלבנה להאיר על דבר אחר שתהא מאירה לאחרים. רק כוחה להאיר על הארץ, אבל לא לעשות דבר אחר למאור. אבל משה דימה כי יהיה במעלתו, ויוכל להאיר על הזקנים ולהשפיע עליהם שהם ישפיעו על זולתם, לכן אמר "אתה והזקנים שבדור עמד" — שגם הם ישפיעו. מה שאין כן השם (בפסוק כג) שידע האמת שלא יהיה במעלתו והשגתו לעשות הזקנים למשפיעים ומאירים, ולכן אמר "כי אתה תביא" — דבר אחד לדור ואין שני וכו', רק הוא יהיה משפיע על ידי הארתו ממש רבינו, אבל לא ישפיע על הזקנים שהם ישפיעו על זולתם.²

עוד יש לפרש, כי משה אמר (פסוק ח) "והי הוא ההולך לפניך", וכל מקום שנאמר "והי" — הוא ובית דינו, כמו שאמרו במדרש רבה שיר השירים (א, מה) על פסוק (א, ט) "לסוסי (ברכבי פרעה)".³ אם כן אצל משה שהשם לבדו הלך לפניו, היה הוא בעצמו המוליך ומביא אותם. מה שאין כן ביהושע שהי' ובית דינו עוברים לפניו, לכן גם הוא יהיה מעין דוגמא של מעלה לנהל הוא והזקנים עמו, אולם הי' אמר לו (להלן פסוק כג) "כי אתה תביא את העם הזה"

אחד לדור, טול מקל והך על קדקדם, "ואנכי אתה עמד" (שם שם), פירוש בלא בית דינו רק השי"ת לבדו. ולכן אמרו בני גד ובני ראובן אל יהושע (יהושע א, יז) "רק יהיה הי' אלהיך עמד כאשר היה עם משה", פירוש בעצמו ולא עם בית דינו, "כל איש אשר ימרה את פיך מות יומת" (שם פסוק יח). שדבר אחד לדור וכו'. וכשביטל ישראל מתלמוד תורה ופריה ורביה בא המלאך,⁴ וכמו שפירשו ז"ל במגילה, עיין שם.⁵

ועוד יתכן על פי מה דאמרו בפרק הדר (עירובין סג, א) דמשום דאלעזר הורה הלכה בפני רבו — הלכות געולי מדין — לכן נענש שלא היה צריך יהושע אליו. לכן משה שהיה סבור שיהיה צריך לאלעזר, אמר "כי אתה תבא את העם הזה".⁶ אבל השי"ת שהיה יודע שלא היה צריך אליו, לכן אמר "כי אתה תביא את העם הזה" — אתה לבדך.⁷

1. כלומר, משה היה סבור כי יהושע ישווה לו בכוחו להאיר לאחרים.
2. ולכן זקנים שבאותו דור דיבחו על הברושה ועל הכלימה, ולכן ההבדל בין עצת משה ועצת הקב"ה.
3. ובנין אב לכולם (מלכים א, כב, כג) "והי דבר עליך רעה", זה בנין אב שבכולם.
4. וזו היתה תפיסת משה רבינו לגבי הנהגתו של יהושע — הנהגה של משה כנגד הנהגה של מעלה, מה שם הוא ובית דינו אף כאן יהושע ובית דינו.
5. ואין צורך בהתייעצות כדי להרוג כל מורד במלכות, כי הוא הוא המלכות בעצמו.
6. אשר ממנו ורק ממנו נשמעה הביקורת, ולא מפי זקני העם.
7. דף ג, א אמר לו, איש בטלתם תמיד של בין הערביים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה! אמר לו, על איזה מהן באת? אמר לו "ענתה באתי" (על של עכשיו, דהיינו תלמוד תורה).
8. בהתייעצות עם אלעזר.
9. ועיין עוד בזה בדברי רבינו להלן לב, ז דה. והאסף אל עמך כאשר את אהרן אהרן.

אלו

1. האם ומה הקושי בפסוק?
2. מה קדיוק אמרו "הזקנים שמדור" ואיך מה התכווננו?
3. מה חשב משה ואיך היה למעשה?
4. מה אמרו ולמה פניו אד וראוין?
5. מה קרה עם אלעזר?